

*Republic of Rwanda
City of Kigali*

GASABO DISTRICT

DISTRICT COMPREHENSIVE ASSESSMENT, RTQF LEVEL 4 2022-2023

ISHAMI: YOSE

RTQF: ICYICIRO CYA KANE

ISOMO: CCMKN401, IKINYARWANDA CY'UMUNYAMWUGA

IGIHE IKIZAMINI KIMARA:

AMABWIRIZA:

Ikizamini kigizwe n'ibice bitatu:

**IGICE CYA MBERE: Gusoma, kumva umwandiko n'inyunguramagambo
(amanota 20)**

**IGICE CYA KABIRI: ikibonezamvugo n'ubumenyi rusange by'ururimi
(amanota 60)**

IGICE CYA GATATU: Ihangamwandiko.

(Amanota 20)

IGICE CYA MBERE: gusoma, kumva umwandiko n'inyunguramagambo

(amanota 20)

UMWANDIKO: UBURENGANZIRA BW'UMWANA

Soma umwandiko ukurikira maze usubize neza ibibazo byawubajijweho.

Duturanye n'umugabo Muyobokeye uburanira abandi mu nkiko. Abantu bavugako yize akaminuza mu by'amategeko. Ku ishuri, umwarimu yaduhaye umukoro wo gushaka ingero n'ibisobanuro by'uburenganzira bw'umwana. Nkigera mu rugo, nahise nya gusobanura Muyobokeye ibjyanye n'uburenganzira bw'umwana kuko ari wo mukoro umwarimu yaduhaye. Muyobokeye yampaye igihe ke rwose maze ambwira uburenganzira abana dufite kandi tugomba guharanira. Yabanje kumbaza ati: « Iyo bavuze umwana wumva bashatse kuvuka iki? » Ndamusubiza nti: « kuri nge umwana ni umuntu ukiri muto utaragera igihe cyo gushaka ». Nuko aransubiza ati: « Rwose igisubizo cyawe ni cyo kirumvikana. Ariko kuko turi mu burenganzira, kandi uburenganzira bukaba butangwa n'itegeko, ni byiza kuyashingiraho kugira ngo tumenye neza uwo twita umwana uwo ari we. Amategeko avugako umwana ari umuntu wese utarageza ku myaka cumi n'umunani y'amavuko. Umwana afite uburenganzira bwo kubaho kuva agisamwa. Ni yo mpamvu nta mubyeyi wemerewe gukuramo inda uko ashaka. Dore ubu ukimara kuvuka wahawe izina, wandikishwa mu bitabo by'irangamimerere nk'uko amategeko abiteganyaga. Uri Umunyarwanda kuko ubwengehugu bwawe ari Ubunyarwanda hakurijwe itegeko ribigenga. N'iyi ugiye kuba warabyawe n'Umunyarwandakazi, so ari umunyamahanga,

wari guhita ubona ubwengehugu nyarwanda nta kindi usabwe. Nkubajije ababyeyi bawe wabambwira kuko ubazi kandi ni bo bakurera nta wundi basiganyaga. Iyo bitajya gushoboka ko ubana n'ababyeyi bawe kandi ubafite, bagombaga kuguha ibikurera kandi ukujya ubasura igihe ushakiye, mu gihe bitabangamiye umutekano wawe n'uw'igihugu. Uzi ko burya umwana utaragera imyaka itandatu y'amavuko agomba kubana na nyina mu gihe bitabangamiye

inyungu ze n'ubwo ababyeyi be baba baratandukanye? Udafite ababyeyi, ni ngombwa kugira umwishingizi, cyangwa umubera umubyeyi ataramubyaye, cyangwa se ikigo cyabugenewe kikamwitaho, bitaba ibyo akishingirwa na Leta .Kwiga bituma ujijuka kandi bikagutegurira kuzabaho neza mu gihe kizaza. Kwiga rero na byo ni uburenganzira bw'umwana. Kubera iyo mpamvu buri mwana w'Umunyarwanda afite uburenganzira bwo kwiga. Ababyeyi n'abandi barera abana batari ababo bafite inshingano yo kubohereza mu ishuri. Leta y'u Rwanda kandi isobanura neza mu mabwiriza yayo, ko nta kigo ncy'amashuri abanza ya Leta kemerewe gusaba amafaranga y'ishuri. Kubera iyo mpamvu nta mwana ugomba kwirukanwa mu mashuri kubera ikibazo cy'amafaranga, ivangura rishingiye ku gitsina cyangwa kuba afite ubumuga n'ibindi. Uko byagenda kose rero ufite uburenganzira bwo kubaho ku buryo ntawemerewe kugubita, kukuvutsa ubuzima, kuguhohotera cyangwa kugufata nk'umucakara. Ufite uburenganzira bwo gutungwa n'ababyeyi bawe hanyuma baba batakiriho ugasigarana umutungo wabo ari byo bita kuzungura, kabone n'ubwo baba barashakanye bitemewe n'amategeko cyangwa baratandukanye. Abavandimwe bawe ntibemerewe kukwambura ubwo burenganzira kabone n'iyi waba uri umukobwa, ufite uburenganzira bwo kuzungura ababyeyi bawe. Ufite uburenganzira bwo gukorera mu

mudendezo, gusengera mu idini ushaka, emwe no gushinga urugo n'uwo wifuza kurushingana na we ugeze igihe cyo kurushinga. Ntawufite uburenganzira bwo kuguhatira gushaka ukiri umwana.

Abana kandi bagomba kurindwa imirimo ivunanye. Gusa bafite inshingano zo gufasha ababyeyi mu mirimo yo mu rugo, ariko nta muntu wemerewe kubakoresha mu kazi ako ari ko kose n'ubwo yaba abahemba umushahara kuko byabangamira iterambere ryabo kandi bikabicira ubuzima. Abana bafite kandi uburenganzira bwo gukina kugira ngo umubiri wabo ugire ubuzima bwiza. Ababyeyi ndetse n'abarezi bagomba kubarinda ibyatuma ubuzima bwabo buhungabana. Muri ibyo harimo kubarinda icyabateza impanuka yatuma bakomereka cyangwa bakandura indwara. Ni yo mpamvu bagomba

kugirirwa isuku kandi bakayitozwa, bakambikwa imyenda ibafasha guhangana n'ibihe binyuranye, bakavuzwa igihe barwaye ndetse bagahabwa n'inkingo zose kugira ngo ubuzima bwabo buzire umuze.

IKIBAZO CYA MBERE: wifashushije ibyo wasomye mu mwandiko, subiza ibibazo bikurikira: amanota 20

1. Ni bande bavugwa muri uyu mwandiko? **Amanota 3**
2. Ni uwuhe mwuga wa Muyoboke ? **Amanota 2**
3. Ubundi se iyo bavuze umwana wumva ari muntu ki ? **Amanota 3**
4. Vuga uburenganzira bw' umwana Muyoboke yagaragaje muri uyu mwandiko. **Amanota 3**
5. Ese hari ubundi burenganzira bw'umwana bwaba butavuzwe muri uyu mwandiko? Niba buhari buvuge unasobanure impamvu wemeza ko ari uburenganzira bwe ? **Amanota 6**
6. Ese abana bo bafite izihe nshingano? **Amanota 3**

IGICE CYA KABIRI: ikibonezamvugo n'ubumenyi rusange by'ururimi (amanota 60)

IKIBAZO CYA KABIRI: Erekana kandi uvuge ubwoko bw' ibinyazina mu nteruro zikurikira. **Amanota 15**

- a) Boha ikindi giseke kizagusiga inoti.
- b) Inka zanjye Zirarisha.
- c) Ibiti byabo ni inturusu.
- d) Rwa Ngunda rwari urusambo..
- e)Uru rugo rukundwa n'ubuyobozi.

IKIBAZO CYA GATATU: Shaka uturemajambo tw'amazina akurikira instance n' amategako y' igenamajwi yubahirijwe. Amanota 20.

- A. Ubwato
- B.urugi
- C. Imvano.
- D. Inyubako.

IKIBAZO CYA KANE: Iyo bavuze ijambo ubuvanganzo wumva iki?

Amanota 10

IKIBAZO CYA GATANU: Sobanura amagambo kurikira: **amanota 15.**

- A. Amajuri
- B. Amahamba.
- C. Ibihamagaro.

IGICE CYA GATATU: IHIMBAMWANDIKO: AMANOTA 20.

IKIBAZO CYA GATANDATU: Hitamo imwe mu nsanganyamatsiko zikurikira wandiko umwandiko muremure utari muni y'amagambo 250.

- a) Ibyiza byo kubungabunga ibidukikije.
- b) Uburere buruta ubuvuke.